

اسباب توسل و تقرب به خدا در مناجات المتوسلین امام سجاد (ع)

فاطمه ذوالفقار عرب آبادی^۱

چکیده:

مناجاتُ الْمُتَوَسِّلِينَ یا مناجات توسل کنندگان، از مناجات های پانزده گانه است که از امام سجاد علیه السلام گفته شده و وسائل توسل و نزدیکی به خداوند، لطف و کرم خداوند و این که انسان تنها در مامن آرامش الهی می آساید، از مباحث این راز و نیاز است. وسایل توسل و تقرب به خداوند عبارتند از: جاذبه های مهربانی خدا و شفاعت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم. امید داشتن به لطف و کرم خدا. درخواست عاقبت به خیری و قرار گرفتن در بین بندگان خاص و ممتاز الهی. توصیف خداوند، معدن کرم و بزرگواری است. کریم تر، بزرگوار تر، رحیم تر و مهربان تر از او وجود ندارد. • او تنها انیس برای انسان های غریبی است که حتی خویشان و دوستانش او را از خویش رانده اند. • او پناه کسانی است که از هر جایی رانده شده اند و پناهی ندارند. امید داشتن به عفو بی نهایت و کرم و بخشایش نامحدود خداوند. • اگر عفو و بخشش و کرم خداوند شامل حال انسان نشود، هیچ کسی نجات نمی یابد. هدف از نوشتن این مهم بررسی اسباب توسل و تقرب به خدا در مناجات المتوسلین امام سجاد (ع) است. در آموزه های دینی سفارش فراوان شده است که در توسل باید از «وسیله» بهره برد و مهم ترین وسیله، تقرب به خدای سبحان، اولیای الهی و انبیا هستند که بالاترین آنها، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می باشند. مؤمنان خطاکار با توسل به انبیا و اولیای الهی و درخواست شفاعت از ایشان، مورد عفو و گذشت خدای متعال قرار می گیرند. از آنجایی که انسان موجودی به تمامه فقر ذاتی است و همه نعمت های مادی و معنوی که در اختیار دارد، نعمت های خدادادی است، دائماً نیازمند اوست و از این رو، برای رفع مشکلات زندگی خویش، همواره نیازمند توسل به اولیای الهی است. این نوشتار به تفصیل به این موضوع می پردازد. روش نوشتن این مهم تحلیلی توصیفی است و اطلاعات به صورت کتابخانه ای جمع اوری شده اند.

کلید واژه: اسباب، امام سجاد (ع)، مناجات المتوسلین، تقرب، توسل،

^۱ مرکز آموزش های غیر حضوری، طلبه سطح دو، www.fatemezholfaghar6847@gmail.com

مقدمه:

مناجات المتوسلین مناجات دهم خمس عشر است که به معنی مناجات توسل کنندگان می باشد. از موضوعات و مسائلی که در مناجات دهم خمس عشر به آن اشاره شده است، توسل و وسائل توسل و تقرب به خداوند متعال است. مناجات المتوسلین از امام سجاد (ع) نقل شده و در الصحیفه الثانیة السجادیة، بحار الانوار^۱ و مفاتیح الجنان^۲ آمده است. علامه مجلسی زمان قرائت این دعا را روز یک شنبه تعیین کرده است.^۳ هدف این مهم بررسی اسباب توسل و تقرب به خداوند در مناجات المتوسلین امام سجاد (ع) میباشد و همچنین پاسخگویی به سوالات کلیدی همچون اسباب توسل و تقرب به خداوند در مناجات المتوسلین امام سجاد (ع) چیست؟ اهمیت و ارزش توسل از نظر قرآن چیست؟ ترجمه و متن عربی مناجات المتوسلین چیست؟ توسل و تقرب به چه معناست؟ و تا کنون کتاب ها و مقالات زیدادی مرتبط به موضوع اسباب توسل و تقرب به خداوند در مناجات المتوسلین امام سجاد (ع) نوشته شده است از جمله آنها میتوان به مقاله نجوای توسل جویندگان به معبود، توسل از منظر پیشوایان معصوم (ع) از محمد تقی مصباح و همچنین کتاب مناجات المتوسلین معصومه ایل بیگی میتوان اشاره کرد.

مفهوم شناسی

«توسل» مفهومی است که شیعه با آن بواسطه اندیشه و محتوای مذهب خویش که از ائمه معصومین علیهم السلام دست به دست و سینه و سینه به ما رسیده است، آشنایی کامل دارد. توسل در فرهنگ قرآنی، به معنای فراهم آوری اسباب تقرب به خدا است. البته از نظر آموزه های وحیانی قرآن، توسل به دو قسم حق و باطل دسته بندی می شود؛ زیرا نمی توان برای تقرب جویی به خدا از هر اسباب و وسیله ای بهره گرفت؛ بلکه تنها مجاز به استفاده از برخی اسباب و وسایل هستیم.

ادعیه بسیاری از بزرگان و پیشوایان معصوم ما به یادگار مانده است که همگی بیانگر این عقیده ی ارزشمند است، توسل و وسیله در لغت به معانی زیر آمده است:

^۱ مجلسی، بحار الانوار، ج ۹، ص ۹۴

^۲ قمی، مفاتیح الجنان، ص ۱۷۴

^۳ مجلسی، بحار الانوار، ج ۹، ص ۹۴

«الوسيله وهى ما يتقرب به الى الشىء»^۱ «وسيله چيزى است كه بدان، انسان به چيزى دست مى يابد»

همچنين ابن منظور مصرى در لسان العرب در مورد معنى وسيله نوشته است: «الوسيله ما يتقرب به الى حياغير»^۲ «وسيله چيزى است كه بدان مى توان به چيز ديگرى دست يافت.»

در متون دينى و مذهبى ما «وسيله» چيزى است كه انسان بوسيله آن به خداوند تقرب پيدا مى كند. كلمه «وسيله» كه به معنى عاملى كه موجب تقرب به خداوند مى شود، دو بار در قرآن به كار رفته است.

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»^۳ اى كسانى كه ايمان آورده ايد، از خدا پروا كنيد و [براى نزديكى] آبه او وسيله بجوييد و در راهش جهاد كنيد، باشد كه رستگار شويد.

در آيه ديگر مى فرمايد:

«أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا»^۴ [جن و انس و ملائكه] كه مشركان ايشان را [به خدايى] مى خوانند، خود به سوى پروردگارشان وسيله اى مى جويند [تا بدانند] كه کدامشان [به او] نزديك تر است، و به بخشايش او اميد دارند و از عذابش مى ترسند، زيرا كه عذاب پروردگارت درخور بيم و پرهيز است.

با ذكر اين مقدمه مى رويم سراغ مرورى کوتاه بر مناجات دهم خمس عشر كه به مناجات المتوسلين مشهور است، در فراز اول اين دعا حضرت امام سجاد عليه اسلام مى فرمايند كه ما تنها دو وسيله براى نزديك شدن و تقرب به خداوند متعال داريم كه عبارتند از جاذبه هاى معربانى خدا و شفاعت حضرت رسول اكرم صلى الله عليه و آله و سلم، و سپس در ادامه از خداوند متعال درخواست مى كنند كه اين دو را وسيله اى براى آمرزش و دستيابى به سعادت و رضوان خويش قرار دهد.

توجه به اين نکته در مناجات دهم خمس عشر ضرورى است كه بدانيم اينكه حضرت سجاد مهربانى و عطوفت خدا و سپس شفاعت پيامبر را وسيله تقرب به خدا يداند از اين جهت است كه انسان تا مورد توجه مهر و رحمت الهى قرار نگيرد، مشمول شفاعت پيامبر نمى شود پس اول چتر رحمت الهى بر سر انسان سايه مى افكند و پس

^۱ طريحي، مجمع البحرين، ج ۵، ص ۹۱

^۲ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۱، ص ۷۲۴

^۳ مائده ۳۵

^۴ اسرا ۵۷

از آن انسان لیاقت بهره مندی از شفاعت پیامبر را دارا می شود و در پرتوی این شفاعت به ساحل نجات و سعادت دست می یابد.

پس از بیان این نکته در مناجات دهم خمس عشر حضرت سجاد علیه السلام به بیان صفات خداوند می پردازد که عبارتند از اینکه خدای مهربان ما معدن بزرگواری و کرم است و کریم تر و بزرگوarter و مهربان تر از او وجود ندارد. و اینکه خدای ما تنها همنشین و انیس انسان های غریب است آنها که حتی خویشان و دوستان شان او را از خود رانده اند. خدا پناه تمام کسانی است که رانده شده اند و پناهی ندارند.

مناجات دهم خمس عشر با ذکر دو نکته ی دیگر به پایان می رسد و آن دو نکته نیز این است که بندگان امید به عفو بی نهایت و کرم و بخشایش نامحدود خداوند دارد و نیز این که اگر عفو و کرم و بخشش و لطف خدا شامل حال بندگان نشود هیچ کس از اهل نجات نخواهد بود.

«وسیله» در آموزه های دینی

بسیاری از مفاهیمی که در مناجات المتوسلین بیان شده، در سایر مناجات ها نیز به کار رفته اند. مطلب جدیدی که در این مناجات طرح شده، که یادی از آن در سایر مناجات ها نشده، مسئله وسیله و توسل است. بر این اساس، لازم است قدری درباره این مطلب توضیح دهیم: در مورد معنای لغوی «وسیله» در لغت آمده است: «الوسیله وهی ما یتقرب به الی الشیء»^۱ «وسیله چیزی است که بدان، انسان به چیزی دست می یابد» و نیز آمده است: «وسیله چیزی است که بدان می توان به چیز دیگری دست یافت.» در ادبیات و عرف ما «وسیله» مرادف با «سبب» است؛ اما در ادبیات عرب یکی از مصادیق آن به شمار می آید. در متون دینی و مذهبی «وسیله» چیزی است که انسان با آن به خداوند تقرب پیدا می کند. کلمه «وسیله» آن هم با معنای عاملی که موجب تقرب به خداوند می شود، دو بار در قرآن به کار رفته است. در یک جا خداوند می فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» (مائده: ۳۵)؛ ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدا پروا کنید و برای نزدیکی آبه او وسیله بجوئید و در راهش جهاد کنید، باشد که رستگار شوید.

^۱ طریحی، مجمع البحرین، ج ۵ ص ۴۹۱

در آیه دیگر می فرماید: «أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ؛ أَنَان [جن و انس و ملائکه] که مشرکان ایشان را [به خدایی] می خوانند، خود به سوی پروردگارشان وسیله ای می جویند [تا بدانند] که کدامشان [به او] نزدیک تر است، و به بخشایش او امید دارند و از عذابش می ترسند، زیرا که عذاب پروردگارت درخور بیم و پرهیز است.

اگر ما وسیله را به معنای تمام آنچه موجب تقرب به خداوند می شود در نظر بگیریم، همه اعمال خیر که قربۀ الی الله انجام می پذیرند، وسیله و مقدمه تقرب به خداوند به شمار می آیند. با این تعریف عام از وسیله و توسل، همۀ بندگان مؤمن و شایسته خداوند، در طول زندگی خود، کاری جز برای تقرب به خداوند انجام نمی دهند و تمام رفتار و کارهای آنها، عبادت و وسایل تقرب به خداوند به شمار می آیند. در این صورت، چون اعمال قربی با تو^{۴۹۱} فیک الهی انجام می پذیرند، خداوند باید ابزارهای بدنی، فکری و عملی^۲ و روحی و نفسانی انجام اعمال خیر را در اختیار انسان قرار دهد تا او بتواند وسیله تقرب به خداوند را فراهم آورد. اگر انسان زبان نداشته باشد که با آن ذکر بگوید، یا چشم نداشته باشد که با آن قرآن بخواند و نیز دست و پا نداشته باشد که برای انجام عبادت از آنها استفاده کند، کاری از او ساخته نیست.

همچنین اگر ابزارهای علمی و معرفتی در اختیارش نباشد و از راه عقل یا شرع راه صحیح را شناسد، راه به جایی نمی برد. اگر دارای اعضا و جوارح سالمی باشد و معرفت و شناخت لازم به عبادات و راه بندگی خدا داشته باشد، اما اراده، همت و آمادگی روحی برای اقدام نداشته باشد، درصدد انجام اعمال قربی برنمی آید. پس هیچ کار خیری که وسیله تقرب به خداست، بدون توفیق و لطف او تحقق نمی یابد.

مقام وساطت و شفاعت پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام

مهم ترین و ارزشمندترین وسایط و وسایل تقرب به خداوند، انبیا و اولیای خدا هستند و بالاتر از همه، وجود مقدس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است که تمام انسان ها در هر مرتبه ای به او نیازمندند. البته شناخت و معرفت ما به پایه ای نمی رسد که درک کنیم ما چه نیازی به آن حضرت داریم و ایشان چه نقشی در حیات و سعادت ما دارد؛ چه آنکه معرفت به آن حضرت دارای مراتب گوناگونی است و افراد انگشت شماری

^۱ اسرا ۵۷

اذن او در پیشگاهش شفاعت کند؟!^۱ و نیز می فرماید: وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ؛ جز برای کسی که خدا رضایت دهد شفاعت نمی کنند و خود از بیم او عالمانه هراسان هستند.^۲

بنابراین، اگر از شفاعت اولیای الهی از پیامبران و امامان معصومان(ع) یا شفاعت فرشتگان سخن به میان می آید، به سبب آن است که آنان ماذون و مرتضی الهی هستند.

در روایات معتبر از اهل سنت در ذیل آیه ۳۷ سوره بقره از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نقل شده است: کلماتی که آدم (علیه السلام) دریافت نمود، درخواست و توسل به حق محمد، علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام برای قبولی توبه اش بود.^۳

بنابراین، برای بتان و دیگران که از این دو شرط برخوردار نیستند، هیچ شفاعتی نیست و نمی توان به آنها برای تقرب جویی به خدا به عنوان وسایل تقرب بهره گرفت. (اسراء، آیات ۵۶ و ۶۷؛ زمر، آیات ۳ و ۴۳)

از آن جایی که توسل به این اسباب و وسایل از صفات الهی، اولیای الهی، اعمال صالح و مانند آنها ماذون به اذن الهی است و تاثیرگذاری اسباب به اراده و اذن اوست، هیچ تنافی با توحید ندارد؛ چرا که از امر خداوند به «ابتغاء وسیله» و اجازه توسل به پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای آمرزش گناهان و توسل فرزندان یعقوب به آن حضرت(ع) برای بخشش خطایشان استفاده می شود که توسل، با توحید منافات ندارد. (نساء، آیه ۶۴؛ مائده، آیه ۳۵؛ یوسف، آیه ۹۷) یعنی همان طوری که از نظر قرآن، مجاهدت در راه خدا از اسباب رستگاری است، توسل جویی نیز از اسباب رستگاری است و همان خدایی که اعمال صالح را به عنوان اسباب توسل مطرح کرده، توسل به اولیای الهی از جمله پیامبر(ص) را نیز به عنوان اسباب توسل مطرح کرده و آن را مشروع دانسته است؛ به ویژه که جریان امور در دنیا همواره بر مدار و محور اسباب است؛ چنان که امام صادق(ع) می فرماید: أَبَى اللَّهُ أَنْ يُجْرِيَ الْأَشْيَاءَ إِلَّا بِأَسْبَابٍ، فَجَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا وَ جَعَلَ لِكُلِّ سَبَبٍ شَرْحًا، وَ جَعَلَ لِكُلِّ شَرْحٍ عِلْمًا، وَ جَعَلَ لِكُلِّ عِلْمٍ بَابًا نَاطِقًا، عَرَفَهُ مَنْ عَرَفَهُ، وَ جَهَلَهُ مَنْ جَهَلَهُ، ذَاكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ نَحْنُ؛ خداوند ابا دارد از این که چیزها (امور) را جز از طریق اسباب فراهم آورد. از این رو، برای هر چیزی، سببی قرار داده، و برای هر سبب، بیانی، و

^۱ بقره ۲۵۵

^۲ انبیا

^۳ شافعی مصری، الدر المنثور، ج ۱، ص ۱۴۷

برای هر بیان، دانشی، و برای هر دانشی، دری. گویا هر که آن در را شناخت، علم را فهمید و هر کس آن را شناخت، جاهل ماند. آن در، همان رسول خدا صلی الله علیه و آله و ما هستیم.^۱

اسباب و وسایل توسل از نظر امام سجاده (ع)

امام سجاده (ع) بر اساس آموزه های وحیانی قرآن، اسباب و وسایل مشروع توسل را همه موارد پیش گفته دانسته و بدان توسل بسته است. این موارد عبارتند از:

اسماء و صفات الهی: از نظر آموزه های وحیانی قرآن، یکی از مهم ترین اسباب توسل، توسل به اسماء و صفات الهی است. آن حضرت (ع) در دعای خویش به درگاه خدا از اسباب صفات برای تقرب جویی بهره می گیرد و می فرماید: **إِلَٰهِي لَيْسَ لِي وَسِيلَةٌ إِلَيْكَ إِلَّا عَوَاطِفُ رَأْفَتِكَ، وَلَا لِي ذَرِيعَةٌ إِلَيْكَ إِلَّا عَوَارِفُ رَحْمَتِكَ؛** معبودم، به پیشگاهت وسیله ای جز عواطف مهرت ندارم و به درگاهت دست آویزی جز از آنچه از رحمتت شناخته شده.^۲ (مفاتیح الجنان، دعای خمره عشر، مناجاة المتوسلين) از این فقره به دست می آید که صفاتی چون رأفت و رحمت یکی از نخستین و اصیل ترین صفاتی است که انسان می تواند برای جلب عنایت و تفضل الهی به آن به آویزد و تمسک و توسل بجوید.

شفاعت اولیای الهی: چنان که گذشت توسل به اولیای الهی از جمله توسل به اصل شفاعت و شفیع قرار دادن آنان یکی از مهم ترین اسباب مشروع توسل از نظر قرآن است. امام سجاده (ع) در این باره می فرماید: **وَشَفَاعَةُ نَبِيِّكَ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، وَمَنْقِذِ الْأَمَّةِ مِنَ الْغُمَّةِ، فَاجْعَلْهُمَا لِي سَبَبًا إِلَى نَيْلِ غُفْرَانِكَ، وَصَيِّرْهُمَا لِي وَصْلَةً إِلَى الْفَوْزِ بِرِضْوَانِكَ؛** و جز شفاعت پیامبرت، پیامبر رحمت و رهایی بخش امت از رنج و ناراحتی ندارم، خدایا! این دو وسیله را برای من سبب رسیدن به آمرزش قرار ده و آن دو را رابطه ای برای دستیابی به خشنودی ات گردان. (همان)

آثار توسل به اسماء و صفات الهی از نظر امام سجاده (ع)

امام سجاده (ع) در نیایش خویش به آثار توسل به اسماء و صفات الهی اشاره می کند و براین باور است که هر چه از خیر دنیا و آخرت می خواهیم با توسل به این امر دست یافتنی است. ایشان می فرماید: **وَقَدْ حَلَّ رَجَائِي بِحَرَمِ**

^۱ کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۱۸۳، ح ۷
^۲ مفاتیح الجنان، دعای خمره عشر، مناجات المتوسلي

كَرَمِكَ، وَحَطَّ طَمَعِي بِفَنَاءِ جُودِكَ، فَحَقَّقْ فِيكَ أَمَلِي، وَاخْتِمِ بِالْخَيْرِ عَمَلِي، وَاجْعَلْنِي مِنْ صَفْوَتِكَ الَّذِينَ أَهْلَلَتْهُمْ بِحُبُوحَةِ جَنَّتِكَ، وَبَوَّاتِهِمْ دَارَ كَرَامَتِكَ؛ وَأَفَرَّرْتَ أَعْيُنَهُمْ بِالنَّظَرِ إِلَيْكَ يَوْمَ لِقَائِكَ، وَأَوْرَثْتَهُمْ مَنَازِلَ الصِّدْقِ فِي جِوَارِكَ ؛ همانا امیدم به حریم کرمّت فروود آمده و مرکب طمع و آرز من به آستانه جودت بار انداخته است، پس درباره خودت آرزویم را محقق ساز و کارم را به خیر پایان ده و مرا از آن برگزیدگانی قرار ده که در میان بهشت قرارشان دادی و در خانه کرامتت جایشان؛ و دیده آنان را در روز قیامت با نگاه به سوی جمال خود روشن نمودی و جایگاه راستی را در جوارت به آنان واگذار نمودی.

از نظر امام سجاده (ع) بهترین اسباب توسل، توسل به اسمای الهی است؛ زیرا توسل به اسماء و صفات جمالی و اکرامی خدا، موجب می شود تا انسان از آثار اسماء و صفات جلالی در امان باشد؛ و در حقیقت از خدا به خدا پناه جوید: اَعُوذُ بِكَ مِنْكَ. آن حضرت (ع) می فرماید: يَا مَنْ لَا يَفِدُ الْوَاغِدُونَ عَلَىٰ أَكْرَمَ مِنْهُ، وَلَا يَجِدُ الْقَاصِدُونَ أَرْحَمَ مِنْهُ، يَا خَيْرَ مَنْ خَلَا بِهِ وَحِيدٌ، وَيَا أَعْطَفَ مَنْ أَوَىٰ إِلَيْهِ طَرِيدٌ، إِلَىٰ سَعَةِ عَفْوِكَ مَدَدْتُ يَدِي، وَبِذِيلِ كَرَمِكَ أَعْلَقْتُ كَفِّي، فَلَا تُؤَلِّنِي الْجِرْمَانَ، وَلَا تُبَلِّنِي بِالْخَيْبَةِ وَالْخُسْرَانِ، يَا سَمِيعَ الدُّعَاءِ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ؛ ای آن که باریافتگان بر کریم تر از او بار نیابند و قصدکنندگان مهربان تر از او را نیابند، ای بهترین کسی که شخص تک و تنها با او خلوت کند و ای مهربان ترین کسی که انسان رانده به جانب او روی می آورد، به سوی گستردگی گذشت و بخشش دست گذاری دراز کردم و به دامن کرمّت چنگ آویختم، مرا سزاوار محرومیت مکن و به ناامیدی و زیان دچار مساز، ای شنوای دعا، ای مهربان ترین مهربانان.

معصومین (ع) در روایات بسیاری به مسلمانان توصیه کرده اند که دعا و مناجات را ترک نکنند و در دعا خواسته های خود را با خداوند در میان بگذارند. یکی از چیزهایی که مؤمنان همیشه از خداوند می خواهند، قرب و دوستی پروردگار است. موضوع دهمین مناجات از مناجات های پانزده گانه امام سجاده (ع) نیز همین امر است.

مناجات المتوسلین (راز و نیاز متوسلان به خدا) دهمین مناجات از مناجات های پانزده گانه نقل شده از امام سجاده (ع) است. این مناجات ها به مناجات «خمس عشر» مشهورند و هر کدام مضمونی محوری دارند

معصومین (ع) در روایات بسیاری به مسلمانان توصیه کرده اند که دعا و مناجات را ترک نکنند و در دعا خواسته های خود را با خداوند در میان بگذارند. یکی از چیزهایی که مؤمنان همیشه از خداوند می خواهند، قرب و دوستی پروردگار است. موضوع دهمین مناجات از مناجات های پانزده گانه امام سجاده (ع) نیز همین امر است.

نتیجه گیری

با توجه به مطالب گفته شده تحت عنوان اسباب و توسل و تقرب به خداوند در مناجات المتوسلین امام سجاد عمیتوان نتیجه گرفت که:

دهمین مناجات از مناجات‌های پانزده‌گانه نقل شده از امام سجاد (ع)، مناجات المتوسلین است. به خمس عشر معروف است. مناجات المتوسلین نیز، مانند دیگر مناجات‌ها، دارای موضوعاتی محوری است. موضوعات محوری این مناجات عبارت‌اند از:

-وسایل توسل و قرب به خداوند که جاذبه‌های مهربانی خدا و شفاعت رسول اکرم ص می‌باشد مناجات متوسلین توسط امام سجاد علیه السلام گفته شده و در این مهم به وسایل توسل و نزدیکی به خداوند اشاره شده که جاذبه‌های مهربانی خدا و شفاعت رسول اکرم و امید داشتن به لطف و کرم خدا درخواست عافیت به عاقبت خیری و قرار گرفتن در بین بندگان خاص و ممتاز الهی می‌باشد توسل در فرهنگ قرآنی به معنای فراهم آوری اسباب تقرب به خداوند می‌باشد و از مهمترین و ارزشمندترین وسایل تقرب به خداوند انبیا و اولیای خدا هستند و در این دعا حضرت از خداوند می‌خواهد که آنها را وسیله آمرزش و سنت دستیابی به سعادت و رضوانش قرار دهد.

- ۱- ابن منظور، محمد بن مکرم، واژه نامه، ج ۱۵، بی نا، ۱۴۱۰ ق
- ۲- جهان مرادی، فریما، مفاتیح الجنان، دعای خمسہ عشر، مناجات المتوسلین، اذر فر، ۱۳۹۹
- ۳- سیوطی، عبد الرحمن ابن ابی بکر، الدر المنثور، دارالفکر، ۱۴۱۴ ق
- ۴- طریحی، فخر الدین محمد علی، مجمع البحرین، مرتضوی، ۱۳۷۵
- ۵- قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، بی نا، ۱۳۹۴
- ۶- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، دارالثقلین، ۱۳۹۳
- ۷- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، دار الاحیاء التراث العربی، ج ۱، بی نا، بی تا
- ۸- مصباح، محمد تقی، نجوای توسل جویندگان به معبود، شرح مناجات متوسلان معرفت سال بیست و دوم - شماره ۱۸۸ - مرداد ۱۳۹۲، ۵-۱۰
- ۹- موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره)، نشریه معرفت، جلد: ۱۸۸، بی نا، ۱۳۷۰